

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут
кафедра трудового, екологічного та аграрного права

Н. Р. КОБЕЦЬКА

**ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

**навчально-методичний посібник для здобувачів третього
(освітньо-наукового) рівня освіти
ОНП Право, спеціальність 081 Право**

м. Івано-Франківськ

2021

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 5 від 20.02.2021 року)

Рецензенти:

Розвадовський В. І. кандидат юрид. наук, доцент, завідувач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Мороз Г. В., кандидат юрид. наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Кобецька Н. Р. Публічно-приватні засади правового регулювання використання природних ресурсів: навчально-методичний посібник для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня освіти, ОНП Право, спеціальність 081 Право. Івано-Франківськ, 2021.

Навчально-методичний посібник розроблений на основі навчального плану підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня освіти ОНП Право і призначений для підготовки до семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Публічно-приватні засади правового регулювання використання природних ресурсів». У посібнику представлено: структуру та зміст навчальної дисципліни; завдання до семінарських і практичних занять, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять; вимоги до індивідуальної самостійної роботи; базовий перелік наукової літератури та нормативно-правових актів.

Методична розробка призначена для аспірантів та викладачів.

ПЕРЕДМОВА

Природоресурсне право України в останні десятиріччя зазнало суттєвих концептуальних змін, пов'язаних з розширенням кола суб'єктів природокористування, появою нових форм природокористування, зокрема, орендної, розширенням приватної власності на природні об'єкти та їх ресурси, реалізацією принципу платності тощо. Це зумовило відхід від традиційного поділу права природокористування на загальне і спеціальне та дозвільного порядку надання природних ресурсів у користування.

Нинішні закріплені законодавством правові механізми та форми використання природних ресурсів поєднують адміністративні та договірні засади, передбачають як імперативні обмеження, так і стимули, майновий (матеріальний) вплив на природокористувачів. Водночас, законодавець не завжди послідовний в запровадженні нових способів регулювання, правові конструкції часто громіздкі, в них наявні колізії та прогалини.

Розуміння логіки поєднання публічних та приватних засад правового регулювання використання природних ресурсів, знання законодавчих форм їх відображення потребують ґрунтовного наукового аналізу доктринальних теоретичних досліджень вчених в галузі екологічного права, системного тлумачення законодавчих приписів, аналізу правозастосовної практики, правових позицій вищих судових інстанцій.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є проблематика співвідношення та відображення в правових методах, способах і формах регулювання відносин використання природних ресурсів публічно-правових і приватно-правових засад правового регулювання.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування концептуального наукового розуміння підстав та обґрунтованих можливостей поєднання імперативних та диспозитивних засад регулювання сфери природокористування, меж впровадження приватних механізмів регулювання використання природних ресурсів в законодавчих конструкціях та правозастосовній діяльності.

Основними цілями вивчення дисципліни є набуття загальних та фахових компетентностей щодо розуміння механізмів правового регулювання використання природних ресурсів, кваліфікованого застосування законодавчих приписів, самостійного розв'язання практичних проблем, які виникають у процесі реалізації екологічної правосуб'єктності учасників природоресурсних правовідносин.

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного та критичного мислення;
- здатність до розуміння предметної сфери регулювання інституту права природокористування та розуміння професійної діяльності за спеціальністю;
- здатність визначення нових перспективних напрямів наукових досліджень у галузі права природокористування на базі розуміння оптимального поєднання публічних та приватних засад правового регулювання;
- здатність самостійного визначення, організації та проведення наукових досліджень, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;
- здатність застосування методології та методики дослідницької роботи для створення нових системо утворюючих знань.

Фахові компетентності:

- здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері інституту природокористування та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів (еколого-правового, господарського, адміністративного тощо) і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей;
- здатність демонструвати знання інституційних та функціональних характеристик права, доктрини верховенства права, здатність тлумачити та застосовувати норми права, аналізувати світоглядно-методологічні підходи до пізнання діалектичних основ пропорційного поєднання сфери публічного та приватного регулювання;

- здатність демонструвати знання базових засад, сучасного стану, тенденцій розвитку наукових досягнень у сфері приватного права з проекцією на відносини використання природних ресурсів;

- здатність визначати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері публічного права, зокрема, інституту адміністративних послуг та дозвільної системи;

- здатність застосовувати знання основ педагогічної діяльності, дидактики вищої школи, традиційні та інноваційні форми навчання і педагогічні технології у сфері професійної діяльності;

- здатність розробляти проекти нормативно-правових актів, спрямовані на вдосконалення правового режиму природокористування в Україні.

Програмні результати навчання:

- вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми інституту права природокористування державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях;

- формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу наявних еколого-правових наукових досліджень, правозастосовної практики;

- застосовувати наукові знання термінології, основні закономірності юридичного мислення та пізнання, формулювати поняття і категорії, класифікувати та узагальнювати правові форми відображення публічно-правових та приватно-правових засад у правовому режимі використання природних ресурсів;

- планувати наукові дослідження, розробляти наукові проекти, складати пропозиції щодо вдосконалення та практичної реалізації відповідних законодавчих положень;

- застосовувати сучасні методи викладання у вищій школі та впроваджувати інноваційні технології у викладацькій практиці;

- розуміти загальні принципи та методи правових наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх для самостійного аналізу та дослідження оптимального режиму поєднання імперативних та диспозитивних засад регулювання природокористування;

- розробляти пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства на основі проведеного дослідження.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Діалектика публічних та приватних засад у правовому регулюванні.

Публічне і приватне право: історичні витоки. Розуміння та прояви публічного та приватного регулювання в різні історичні періоди. Поділ права на приватне і публічне в сучасній західній правовій традиції.

Основні критерії розмежування публічного і приватного права: інтереси, на задоволення яких спрямовані норми; суб'єкти правовідносин; пріоритетні методи регулювання; основоположні правові засади; форми і способи регулювання.

Сучасні тенденції взаємопроникнення публічних і приватних засад в систему галузей національного права. Публічний та приватний аспект еколого-правового регулювання.

Тема 2. Інститут права використання природних ресурсів: становлення, розвиток, новелізація законодавчого регулювання.

Становлення права природокористування як інституту екологічного права. Традиційні підходи до розуміння права природокористування: як інституту, як суб'єктивного права, як правовідносин.

Законодавче регулювання права природокористування. Види права природокористування. Особливості права користування різними видами природних ресурсів. Особливості законодавчих конструкцій регулювання експлуатації корисних властивостей природних ресурсів : «користування» чи «використання».

Права на природні ресурси: суть та види. Співвідношення категорій «право природокористування» та «право використання природних ресурсів».

Право природокористування: галузь – інститут – галузь: трансформація від радянського до сучасного часу.

Тема 3. Публічна природа еколого-правових обмежень у відносинах використання природних ресурсів.

Імперативний характер правового регулювання відносин використання природних ресурсів: підстави, прояви, форми. Необхідність застосування імперативних регуляторів.

Еколого-правові обмеження: поняття, суть, особливості.

Аналіз основних проявів еколого-правових обмежень у відносинах використання природних ресурсів. Еколого-правові зобов'язання суб'єктів-природокористувачів. Особливості їх прояву в різних видах природокористування.

Дозвільний порядок надання природних ресурсів у користування. Квотування та лімітування використання природних ресурсів. Стандартизація, нормування та сертифікація у відносинах використання природних ресурсів.

Тема 4. Дозвільний режим спеціального природокористування: суть, особливості.

Поняття дозвільної системи: законодавчі та доктринальні підходи. Адміністративно-правова природа дозвільної системи. Дозвільна функція управління в сфері раціонального використання і охорони природних ресурсів. Законодавче регулювання надання дозволів на право використання природних ресурсів.

Теоретичні підвалини функціонування дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів. Принципи дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів. Поняття та особливості дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів. Функції дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів.

Суть та розуміння понять «адміністративна процедура», «адміністративний процес», «адміністративне провадження», «дозвільна процедура», «дозвільне провадження». Місце дозвільних процедур у системі адміністративних процедур. Поняття і особливості дозвільних процедур щодо використання природних ресурсів. Організаційно-правовий порядок реалізації дозвільних процедур.

Тема 5. Система документів дозвільного характеру у відносинах використання природних ресурсів.

Поняття «дозвіл», «ліцензія», «документ дозвільного характеру». Дозволи як адміністративні акти: основні характеристики. Природоресурсні дозволи: поняття, особливості. Роль дозволів у відносинах використання природних ресурсів.

Система природоресурсних дозволів. Документи дозвільного характеру у відносинах надрокористування. Документи дозвільного характеру у відносинах водокористування. Документи дозвільного характеру у відносинах лісокористування та використання об'єктів рослинного світу. Документи дозвільного характеру у відносинах використання об'єктів тваринного світу та водних біоресурсів. Документи дозвільного характеру у відносинах використання природних ресурсів на особливо охоронюваних територіях екомережі, природно-заповідного фонду.

Вимоги до змісту і структури природоресурсних дозволів. Обов'язкові реквізити природоресурсних дозволів.

Тема 6. Особливості договорів як приватно-правової форми регулювання використання природних ресурсів.

Договір як універсальна форма регулювання суспільних відносин. Різноманітність підходів до розуміння договору. Роль і цінність договірної регулювання в системі приватного і публічного права.

Гене́за правового закріплення договірної регулювання екологічних відносин. Соціальна цінність і переваги договірної регулювання екологічних відносин. Особливості договорів, що опосередковують екологічні відносини. Їх співвідношення з іншими галузевими договірними формами. Функції договорів, що опосередковують екологічні правовідносини.

Загальна характеристика договорів використання природних ресурсів: поняття, особливості, види.

Тема 7. Основні види договірних конструкцій у відносинах використання природних ресурсів.

Види договірних форм регулювання відносин користування надрами. Угоди про розподіл продукції: поняття, предмет, сторони, строк дії, істотні умови, порядок укладення та виконання, основні проблемні моменти. Інші види договірної регулювання надрокористування.

Довгострокове тимчасове користування лісами в системі прав на ліси. Особливості договірної регулювання користування лісами. Договір довгострокового тимчасового користування лісами: предмет договору, строк договору, мета договірної зобов'язання, ціна, сторони, зміст, типові порушення договору та механізми їх усунення.

Законодавче запровадження та вдосконалення договірної регулювання відносин використання водних об'єктів. Об'єкт, предмет, сторони договору оренди водного об'єкта. Особливі умови договору. Права і обов'язки орендаря. Методика нарахування орендної плати. Обмеження у відносинах оренди водного об'єкта. Гарантування права загального водокористування.

Договір про умови ведення мисливського господарства в системі підстав надання в користування мисливських угідь: правова природа, сторони, об'єкт (предмет), строк дії, права та обов'язки сторін, порядок укладення. Договори на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах: особливості змісту, укладення і виконання.

Тема 8. Приватно-правові механізми відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю та природним об'єктам в процесі природокористування.

Соціальні та матеріальні наслідки шкоди довкіллю та природним об'єктам. Специфіка визначення розміру шкоди природним об'єктам.

Типові порушення, пов'язані з заподіянням шкоди природним об'єктам в процесі природокористування. Механізми їх попередження, виявлення та усунення.

Цивільно-правові підстави відшкодування шкоди, заподіяної природним об'єктам. Протиправна поведінка користувачів, наявність шкоди, причинний зв'язок, вина. Особливості встановлення та визначення розміру шкоди. Механізм відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю, способи відшкодування. Застосування такс і методик при визначенні розміру шкоди, заподіяної об'єктам природи.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарське заняття 1 (2 год)

ІНСТИТУТ ПРАВА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК, НОВЕЛІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У процесі підготовки до заняття слід опрацювати наукові джерела, присвячені сутності права природокористування. Доцільно з'ясувати становлення, розвиток та видозміну інституту права природокористування (використання природних ресурсів), його сутність та розуміння в радянський період та новітні наукові висновки і законодавчі тенденції в регулюванні відповідних відносин.

Варто розмежувати право природокористування та право використання природних ресурсів з огляду на розуміння цивільно-правового інституту речових прав та правового регулювання господарської діяльності.

Окрему увагу доцільно присвятити особливостям права загального і спеціального природокористування.

Варто сформулювати власне бачення місця природоресурсного права (як об'єктивного права) в системі права України.

Питання для аналізу та наукової дискусії:

1. Право природокористування: як інституту (галузь) права, як суб'єктивне право, як правовідносини.
2. Витоки інституту права природокористування. Право природокористування – базовий інститут екологічного права радянського періоду.
3. Законодавче регулювання права природокористування. Види права природокористування.
4. Особливості законодавчих конструкцій регулювання експлуатації корисних властивостей природних ресурсів: «користування» чи «використання».
5. Право природокористування в системі речових права на природні ресурси: наукові підходи.
6. Господарсько-правові механізми регулювання використання природних ресурсів.
7. Право природокористування: трансформація від радянського до сучасного часу.

Семінарське заняття 2 (2 год)

СУТЬ І ПРОЯВИ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ У ВІДНОСИНАХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Насамперед, здобувачі повинні обґрунтувати та підтвердити необхідність застосування в системі еколого-правових відносин імперативних методів регулювання. З'ясовуючи сутність еколого-правових обмежень, наявних у відносинах природокористування, варто визначити необхідність та мету їх встановлення. Важливим є окреслення дефініції «еколого-правові обмеження», виходячи з понять, пропонованих доктриною екологічного права.

З метою глибшого теоретико-правового розуміння еколого-правових обмежень треба провести їх класифікацію за різними критеріями: на різних стадіях еколого-правового механізму, на різних рівнях правового регулювання, за їх організаційно-правовим змістом тощо.

Кінцевим завданням аналізу теми є деталізація та тлумачення нормативно-закріплених обмежень природоохоронного характеру щодо різних видів використання природних ресурсів.

Питання для аналізу та наукової дискусії:

1. Імперативний характер правового регулювання відносин використання природних ресурсів: підстави, прояви, форми.
2. Еколого-правові обмеження: поняття, суть, особливості.
3. Зміст та прояви еколого-правових зобов'язань суб'єктів-природокористувачів.

4. Основні організаційно-правові способи, засоби та форми імперативного впливу на природокористувачів: видача дозволів, квотування та лімітування, стандартизація, нормування сертифікація тощо.

Семінарське заняття 3 (2 год)

ПРАВІ ЗАСАДИ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ У ВІДНОСИНАХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Дозвільна система традиційно відноситься до категорії адміністративно-правових режимів. Особливу роль відіграє дозвільна система щодо підприємницької, господарської діяльності. Її правовою основою в Україні є Господарський кодекс України, Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності».

До об'єктів, на які видаються документи дозвільного характеру, Законом України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» віднесені і природні ресурси. В системі дозвільного регулювання природоресурсні дозволи мають свої особливості, що дають підстави виокремлення їх в самостійну групу документів дозвільного характеру, а відносини дозвільного регулювання – в предмет комплексного міжгалузевого інституту екологічного (в першу чергу, природоресурсного права).

Тема заняття передбачає науково-теоретичний аналіз і розуміння дозвільної системи загалом, особливостей дозвільної системи в сфері господарської діяльності та на основі цього, визначення поняття і особливостей дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів.

При вивченні даної теми здобувачі повинні проаналізувати законодавство, наукову та навчальну літературу та виявити сутність, специфічні ознаки, функції дозвільної системи в сфері використання природних ресурсів, а також систему та особливості документів дозвільного характеру в цій сфері. У процесі аналізу природоресурсних дозволів слід вивести їх законодавчо закріплені види, єдині вимоги до змісту, структури та форми.

Вивчення відповідної теми передбачає також узагальнення знань щодо доктринальних підходів розуміння дозвільної процедури у відносинах використання природних ресурсів та особливостей видачі дозвільних документів через центри надання адміністративних послуг в порядку Закону України «Про адміністративні послуги».

Питання для аналізу та наукової дискусії:

1. Адміністративно-правова природа дозвільної системи: законодавчі та доктринальні підходи.
2. Теоретичні засади дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів.
3. Поняття та особливості дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів.
4. Місце дозвільних процедур у системі адміністративних процедур. Поняття і особливості дозвільних процедур щодо використання природних ресурсів.
5. Роль дозволів у відносинах використання природних ресурсів. Природоресурсні дозволи: поняття, особливості.
6. Система природоресурсних дозволів.
7. Вимоги до змісту і структури природоресурсних дозволів.
8. Організаційно-правовий механізм видачі природоресурсних дозволів.

Семінарське заняття 4 (2 год)

ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ ДОГОВІРНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ВІДНОСИНАХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Екологічне право, яке традиційно належить до сфери публічного права, теж перейняло договірну форму регулювання. Аналіз договорів, що задіяні в регулюванні екологічних відносин, слід почати зі звернення до матеріалу вивченого в навчальних дисциплінах «Цивільне право України», «Господарське право України». На базі отриманих попередньо знань необхідно

з'ясувати загальне поняття та особливості договорів, їх основні характеристики, класифікацію.

При вивченні даної теми здобувачі повинні проаналізувати законодавство, наукову та навчальну літературу та виявити необхідність, підстави та переваги застосування договірної форми до регулювання екологічних відносин. Далі слід визначити загальний перелік договорів, можливість укладення яких передбачена екологічним законодавством: договори оренди, концесії природних ресурсів, угоди про розподіл продукції, угоди на здійснення природоохоронних заходів тощо. Для системного їх аналізу потрібно провести класифікацію за традиційними цивільно-правовими критеріями, за природними об'єктами та з'ясувати особливості сторін, істотних умов, порядку укладення та розірвання окремих видів договорів у відносинах використання природних ресурсів.

Питання для аналізу та наукової дискусії:

1. Роль і цінність договірної регуляції в системі приватного і публічного права.
2. Генеза правового закріплення договірної регуляції екологічних відносин. Соціальна цінність і переваги договірної регуляції екологічних відносин.
3. Особливості договорів, що опосередковують екологічні відносини.
4. Види договірних форм регулювання відносин користування надрами.
5. Договір довгострокового тимчасового користування лісами: предмет договору, строк договору, мета договірної зобов'язання, ціна, сторони, зміст, типові порушення договору та механізми їх усунення.
6. Законодавче запровадження та вдосконалення договірної регуляції відносин використання водних об'єктів.
7. Інші види договірних конструкцій у відносинах використання природних ресурсів.

Семінарське заняття 5 (2 год)

ПРИВАТНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ДОВКІЛЛЮ ТА ПРИРОДНИМ ОБ'ЄКТАМ В ПРОЦЕСІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Приватно-правові механізми та способи регулювання природоресурсних відносин знаходять своє відображення у механізмі відшкодування шкоди, заподіяної природним об'єктам. У ході вивчення теми здобувачі повинні, насамперед, пригадати загальний механізм відшкодування шкоди, закріплений цивільним законодавством України, визначити умови відшкодування заподіяних збитків.

На основі загальних знань механізму відшкодування шкоди, слід обґрунтувати його особливості в еколого-правових відносинах, що пов'язані з особливостями об'єктів заподіяння шкоди та впливають на визначення розміру збитків.

Аналіз теми передбачає також узагальнення судової практики, позицій вищих судових інстанцій в питаннях відшкодування шкоди довкілля та окремим природним об'єктам.

Питання для аналізу та наукової дискусії:

1. Особливості застосування цивільно-правових механізмів для визначення розміру шкоди, заподіяної природним об'єктам.
2. Цивільно-правові підстави відшкодування шкоди, заподіяної природним об'єктам. Протиправна поведінка користувачів, наявність шкоди, причинний зв'язок, вина.
3. Особливості встановлення та визначення розміру збитків. Застосування такс і методик при визначенні розміру шкоди, заподіяної об'єктам природи.
4. Типові порушення, пов'язані з заподіянням шкоди природним об'єктам в процесі природокористування.
5. Позиції вищих судових інстанцій України щодо відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю та окремим природним об'єктам.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувача полягає в необхідності самостійного, творчого пошуку та аналізу інформації. Під час самостійної роботи з навчальною, науковою та нормативною літературою здобувач збагачує свої знання, фактично створюючи власну систему знань за певною темою.

Самостійна робота включає:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- додатковий самостійний пошук та аналіз літератури і електронних джерел інформації з відповідної тематики;
- вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- підготовка до семінарських занять;
- виконання завдань для самостійної роботи;
- систематизацію вивченого матеріалу перед семестровим екзаменом.

Контроль за самостійною роботою може здійснюватися викладачем у таких формах:

- поточний контроль засвоєння знань на основі оцінки усної відповіді на питання, повідомлення, доповіді тощо (на семінарських заняттях);
- контроль виконання письмових індивідуальних науково-дослідних завдань;
- тестування;
- підсумкове оцінювання знань програмового матеріалу – екзамен.

Самостійна робота з навчальної дисципліни «Публічно-приватні засади правового регулювання використання природних ресурсів» передбачає необхідність виконання трьох письмових індивідуальних науково-дослідних завдань, які оцінюються окремими балами, що є складовими підсумкового балу (розподіл балів див. силабус навчальної дисципліни).

Видами завдань для самостійної роботи є:

1. *Науково-дослідне завдання*, що полягає в опрацюванні та критичному аналізі результатів наукових досліджень на стику предметної області навчальної дисципліни та тематики дисертаційного дослідження здобувача. Конкретну тематику завдання визначає викладач за погодженням зі здобувачем. Результатом виконання науково-дослідного завдання є аналітичне узагальнення результатів наукових досліджень за визначеною темою, обсягом 8-10 сторінок (традиційне форматування тексту). Для аналізу слід опрацювати не менше 8 наукових публікацій (монографій, наукових статей, тез доповідей) та представити їх критичний аналіз за такою схемою:

- 1) бібліографічний опис публікації;
- 2) мета та цілі представленого в публікації дослідження (необхідно висловити основну ідею публікації, визначити кінцевий науковий результат, до якого прагнув автор тощо);
- 3) тезисний опис основного змісту дослідження (необхідно висвітлити основні положення і результати наукового дослідження, ідеї, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, методику отримання та аналіз фактичного матеріалу, представленого в публікації);
- 4) висновки, до яких прийшов автор дослідження (найбільш важливі результати дослідження у формі синтезу накопиченої в основній частині статті наукової інформації, тобто послідовний, чіткий, логічний виклад отриманих автором найбільш важливих результатів дослідження);
- 5) власне резюме щодо цінності, обґрунтованості, новизни представленної публікації та значення для проведення власного дисертаційного дослідження здобувачем.

2. *Аналіз та узагальнення судової практики* з визначеної викладачем теми навчальної дисципліни, що охоплює не менше 5 судових рішень.

Результатом виконання цього завдання є відповідний аналіз судових рішень за схемою:

- 1) номер справи з посиланням на реєстр судових рішень;
- 2) стислий виклад суті позовних вимог;

- 3) короткий аналіз аргументів сторін;
- 4) обґрунтування рішення суду (судових інстанцій, якщо справа пройшла кілька етапів судового розгляду);
- 5) результати судового розгляду справи.

3. *Формування розширеної бібліографії* (не менше 10 вітчизняних та іноземних джерел) за одною з тем навчальної дисципліни. Результатом виконання завдання є список джерел, пов'язаних з відповідною темою, сформованих за алфавітом. Оформлення списку джерел повинно відповідати вимогам Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Дронів Б. М. Взаємовплив приватного і публічного права: сучасна континентально-європейська теорія і практика: монографія. Харків: Право, 2018. 192 с.
2. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.
3. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 4: *Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права* / Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев [та ін.]; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Харків: Право, 2013. 848 с.
4. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2014.
5. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колективна монографія / відп. ред.: Т. Є. Харитонова, І. І. Каракаш. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 722 с.
6. Андрейцев В. І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики: монографія / В. І. Андрейцев. Донецьк: Національний гірничий університет, 2011. 373 с.
7. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
8. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. 424 с.
9. Дейнега М. А. Природоресурсне право: проблеми формування і розвитку. Київ: НУБіП України, 2019. 340 с.
10. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. Київ: Алерта, 2012. 216 с.
11. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. В. А. Васильсої. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2016. 324 с.
12. Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 439 с.
13. Анісімова Г. В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства України в контексті природно-правової доктрини: монографія. Харків: Право, 2019. 672 с.
14. Мірошниченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009.
15. Науково-практичний коментар Кодексу України про надра / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Н. Р. Малишева [та ін.]; за ред. Г. І. Балюк. Київ: Юрінком Інтер, 2012.
16. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, Т.Г. Ковальчук [та ін.]; за заг. ред. Г.І. Балюк. Київ: Юрінком Інтер, 2009.
17. Науково-практичний коментар Водного кодексу України / Н.О.Багай, Н.Р.Кобецька, І.В. Мироненко [та ін.]; за заг. ред. Н.Р. Кобецької. Київ Юрінком Інтер, 2010.
18. Тваринний світ України: правова охорона, використання та відтворення / Г.І. Балюк, О.О. Погрібний, Ю.С. Шемшученко [та ін.], за заг. ред. Г.І. Балюк. Київ: Юрінком Інтер, 2010.
19. Денисова А. М. Правові обмеження: поняття, види, функції. *Часопис Київського університету*. 2011. № 2. С. 51–55.
20. Мороз Г. В. Сутність правових обмежень в екологічному праві. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*: Серія Право. 2019. №8 (20). С. 142–150.
21. Погребняк С. П. Поділ права на публічне і приватне (загальнотеоретичні аспекти). *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків, 2006. Вип. 12. С. 3–17.

22. Пахомова Т. М. Актуальні проблеми визначення правової природи та сутності дозвільної системи в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 1, т. 2. С. 217–220.

23. Михайлюк Я. Надання адміністративних послуг в електронній формі: сучасний стан і перспективи розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 135–138.

24. Мікулін Д. М. Правове регулювання довгострокового тимчасового користування лісами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2017. 21 с.

25. Кошеленко К. В. Юридична відповідальність за шкоду навколишньому природному середовищу за законодавством України і ЄС: порівняльно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2019. 23 с.

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

2. Кодекс України про надра від 27.07.1994 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>

3. Водний Кодекс України від 06.06.1995 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>

4. Лісовий Кодекс України в редакції від 8.02.2006 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>

5. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>

6. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>

7. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 8.07.2011 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3677-17>

8. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6.09.2005 р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>

9. Про адміністративні послуги: Закон України від 6.09.2012 р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>

10. Про затвердження порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF>

11. Про затвердження Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-%D0%BF>

12. Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 761. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF>

13. Про затвердження Порядку видачі дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України або відмови в його видачі, переоформлення, видачі дублікату та анулювання зазначеного дозволу: постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2013 р. № 800 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/800-2013-%D0%BF>.

14. Про затвердження Порядку видачі дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) або відмови в його видачі, переоформлення, видачі дублікату та анулювання зазначеного дозволу: постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/801-2013-%D0%BF>

15. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/665-2008-%D0%BF>

16. Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи

погіршення середовища їх перебування (зростання): постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1030-2012-%D0%BF>

17. Про затвердження Такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України): наказ Мінагрополітики України та Мінприроди України від 19.06.2017 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0842-17>

18. Про затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами: наказ Мінприроди України від 29.08.2011, зареєстрований в Мінюсті України 19.09.2011 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1097-11>

19. Про затвердження Примірного договору тимчасового довгострокового користування лісами: наказ Мінагрополітики від 7.09.2012 р. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0551730-13#Text>

20. Про затвердження Типового договору оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом: постанова Кабінету Міністрів України від 2.06.2021 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2021-%D0%BF#n12>

21. Про затвердження Форми договору про умови ведення мисливського господарства: наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 17.09.2020 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0980-20#Text>

22. Про затвердження примірних угод про умови користування надрами: наказ Державної служби геології та надр України від 30.09.2019 р <https://www.geo.gov.ua/orders/nakaz-derzhheonadr-vid-30-09-2019-%E2%84%96-359-pro-zatverdzhennia-prymirnykh-form-zaiav-na-nadannia-administratyvnykh-posluh/>

23. Типовий договір на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), який укладається за результатами проведення аукціонів з продажу права на укладення договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) шляхом електронних торгів: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1139-2019-%D0%BF#n113>